

Rihtman — Avguštin, ki je predstavila možnosti znanstveno-etnološke in pravne zaščite folklorne. Ob njenem referatu smo osupnili nad možnostmi, ki jih ponuja Unescova akcija, še bolj pa nad ugotovitvijo, kako smo jugoslovanski etnologi in folkloristi po lastni krivdi na repu vseh prizadevanj za zaščito folklorne.

Jugoslovanski odbor za izdelavo registra ustanov in folklorne gradiva se je sestel 6. 10. 1983 v Rogaški Slatini. Na voljo smo že imeli podatke o poteku akcije, ki smo jih dobili iz SRCA. Ugotovili smo, da kljub ohridskim priporočilom akcija ne teče kakor bi želeli, zato smo v Rogaški Slatini sklenili, da o akciji še enkrat obvestimo etnologe in folkloriste po republikah, ki naj bi takoj poslali odgovore na poslano vprašalnice svojim društvom.

MARKO TERSEGLAV

TIVOLI IN ETNOLOGIJA

Zunaj okvirov, v katerih se etnologija potrjuje pred seboj, se je v zadnjem letu v Ljubljani odvijalo zanimivo dogajanje, ki ga je spodbudil etnološki način razmišljanja in ki je bilo samo na sebi etnološko zanimivo. To je bilo prizadevanje za ohranitev znamenitega ljubljanskega parka Tivoli. Vsebinska, odmevi in posledice teh dogodkov so etnologom ponudile zanimiv konkreten primer koristnosti etnologije v reševanju širših družbenih težav. Namen tega zapisa je opozoriti na vlogo, ki jo je imela v teh dogodkih etnologija in na njihov etnološki pomen.

Začelo se je lani zgodaj spomladi, ko je malo opazen članek v Delu napovedal etapno prenovo Tivolija. Omenjenih je bilo nekaj konkretnih postopkov, med drugim odstranitev mnogih poti, utrjevanje poti z betonskimi ploščami, namestitev plastičnih stojal s prozornimi bučami za razsvetljavo, postavitve kipov itn. Potreba po vsem tem je slonela na puhlicah o današnji mikavnosti parka.

Na srečo članek ni ostal neopažen. Kmalu za tem je bil v sobotni prilogi Dela objavljen obširen članek Damjana Ovsca z naslovom Tivoli včeraj, Tivoli danes... in nikdar več?, s podnaslovom Ne propada samo park, propada tudi vednost, kaj park sploh je. V besedilu, opremljenem s staro fotografijo Tivolija, je avtor pisal o prezrtih, zanemarjenih, a zelo pomembnih dejstvih. Oprl se je na poznanje funkcije parka v preteklem in sedanjem življenju Ljubljane. Izpostavil je njegove bistvene sestavine (zemlja, pesek, rastline, voda, zrak, svetloba, kulturni in eksistenčni pomen, ki ga ima njihova v detajlih negovana celota. Pokazal je, kako prazne so utemeljitve nepotrebnih projektov ob dejstvu, da je mnogo stvari, ki jih je park že imel, propadlo zaradi malomarnosti (npr. čolnarna, baročni deček ob fontani pod Tivoljskim gradom, poti, drevje, cvetlične grede).

Odgovorni ljudje na to pisanje niso odgovorili. Namesto njih so prebivalci s pismi potrdili njegovo vsebino in kmalu je postalo popolnoma jasno, da ljudem še zdaleč ni vseeno, kaj bodo projektanti

delali s parkom in to kljub temu, da je bilo mnenje ljudi prav v zvezi s Tivolijem že tolikokrat preslišano. Pokazalo se je, da se ljudje, tudi zaradi mnogih slabih izkušenj iz preteklosti, vse bolj zavedajo življenjskega pomena parka kot protiteži zabetoniranemu, hrupnemu in zasmrajenemu mestnemu prostoru. To je dokazala tudi množična udeležba na manifestacijah javnega mnenja, npr. ob predavanju Damjana Ovsca na svobodni katedri na Filozofski fakulteti in ob razstavi načrtov v Moderni galeriji junija lani.

Junija so se na skupni seji sestali Mestni komite za urbanizem in varstvo okolja, Komite za urbanizem, komunalo in gradbene zadeve SOb Center, Komite za urejanje prostora in varstvo okolja SOb Vič-Rudnik. Med drugim so sklenili, da se predlog ureditve Tivolija, ki je bil razstavljen v Moderni galeriji, „zavrne zaradi neskladnosti z generalnim urbanističnim planom, z načeli varstva naravne in kulturne dediščine in z doslej sprejetimi izhodišči za urejanje Tivolija“ in da „je treba naravno in kulturno dediščino Tivolija ovrednotiti v skladu z novim zakonom o naravni in kulturni dediščini, kar naj bi pomenilo pravo osnovo vseh nadaljnjih ukrepov v zvezi z vzdrževalnimi in dopolnilnimi posegi...“ Določili so med drugim tudi, da je „programirano sanacijo ceste pod Turnom treba izvesti v makadamu.“ (SOB mesta Ljubljane, Mestni komite za urbanizem in varstvo okolja, 21. 6. 1982)

Decembra lani je bila v jubilejni 60./61. številki Arhitektovega biltena, glasila društva arhitektov Ljubljane, natisnjena razprava o Tivoliju, ki jo je napisal Damjan Ovsec. To je doslej najobsežnejše besedilo o tem parku in vsebuje vse pomembnejše podatke o njegovem razvoju in sedanjem stanju, o arhitekturi objektov v parku, o ljudeh, ki so ga ustvarjali, o obiskovalcih, o njegovem rastlinskem in živalskem svetu, skratka o načinu življenja, ki se je navezovalo na Tivoli in ki ga je Tivoli oblikoval. Je tudi dokument o prizadevanjih za njegovo ohranitev.

Sestavek vsebuje naslednja poglavja: Kratek pregled splošne zgodovine parkov v nekaterih evropskih deželah - Nekaj besed o zelenju in parkih v Ljubljani v preteklosti; Iz zgodovine in življenja mestnega parka — od kod je beseda Tivoli, Od kod je beseda Rožnik, Tivoljski ribnik, Vaclav J. Hejnic in razvoj klasičnega Tivolija, Nekaj o tivoljskih delavcih, Hotel Tivoli, gostilna pri Čadu in hotel Bellevue, Promenada, Živali v tivoljskem parku, vrtnarjenje v Tivoliju med obema vojnama, arh. Jože Plečnik in Tivoli, Otroška igrišča, Reakcija v Tivoliju, Kipi v Tivoliju, Še nekaj kronoloških drobcev o mestni vrtnariji; Sklepna beseda; Dokumentacija o dogodkih v zvezi z ljubljanskim parkom Tivoli.

Pri vseh poglavjih so izčrpno navedeni viri in literatura, še posebej zgovorne pa so številne stare fotografije delov in detajlov Tivolija. Govorijo nam o nekdanji ravni vzdrževanja parka in o njegovi funkciji, s tem pa povedo veliko tudi o tem, kaj danes ljudje pogrešajo in kaj je dolžnost tistih, ki naj bi skrbeli za urejanje mesta. Vsakemu izvodu te

številke AB je priložen tudi plakat z reprodukcijami triindvajsetih starih tivolskih razglednic.

Dogodki okrog Tivolija so bili izrazito etnološko zanimivi. Značilna je bila množična udeležba prebivalcev na manifestacijah javnega mnenja, še posebej njihova generacijska pripadnost. Prevladovali sta namreč dve generaciji — mladina in starejši ljudje. Tako je generacijsko nesorazmerje odražalo socialnokulturna in duhovnokulturna razmerja: v družbeni delitvi dela, v razporeditvi moči in možnosti odločanja in s tem v zvezi v različnem občutenju življenja in njegovih navad. Razumljivo je, da so se argumenti, ki jih je v teh razpravah utemeljevala etnologija in ki so izhajali iz načina življenja, znašli nasproti tehnokraciji skupaj z argumenti prebivalcev.

Etnologija kot stroka v vsem tem dogajanju ni bila nikoli v ospredju, kajti za vrednote, o katerih je pisal D. O., so se najbolj zavzeli prebivalci mesta. Tudi v njegovih pisanih besedilih etnologija ni bila izpostavljena, saj je šlo za interdisciplinarno pisanje; izrazito etnološki pa je bil način sintetiziranja podatkov z različnih strokovnih področij v podporo prikazu načina življenja.

Kaj se bo dogajalo v Tivoliju, je seveda še vedno neznanka, saj marsikaj pomembnega v javnost sploh ne pride ali pa pride prepozno in nejasno. Vendar je bilo v zvezi s Tivoijem tokrat marsikaj doseženo, predvsem pa se je etnologom samim na tem primeru jasno pokazala korist in uporabnost stroke in njenih spoznanj, izraženih v pravem trenutku.

Prav ob etnoloških prizadevanjih okrog Tivolija, ljubljanskih zelenih površin in nekaterih drugih urbanističnih problemov, ki jih na tem mestu ne bomo omenjali, se je pokazalo, da določene inštitucije v Ljubljani, ki se na kakršen koli način ukvarjajo z mestno problematiko, ne morejo več zaobiti naše stroke oziroma tistega dela, ki mu pravimo mestna etnologija.

Zato velja povedati, da se zadnje čase etnologija uspešno vključuje v strukture, ki se ukvarjajo z mestno problematiko in kjer je bilo v preteklosti mogoče najti samo arhitekto (npr. planerje, projektante, urbaniste) in sem in tja sociologe ali umetnostne zgodovinarje.

Želje in zahteve nekaterih (mestnih) inštitucij, da bi se v njihovo delo vključevali tudi etnologi, kažejo in dokazujejo, da je postala etnologija tudi izrazito aplikativna veda, ki je v interdisciplinarnem reševanju problemov v sodobni družbi ne moremo pogrešati.

Ko je bila pri Komiteju za urbanizem, komunalo in gradbene zadeve občine Ljubljana Center letos ustanovljena prvič po vojni posebna komisija (Komisija za mestno podobo), se je njen ustanovitelj takoj obrnil na Slovensko etnološko društvo, ki naj bi v komisijo poslalo svojega delegata. Izbrali so etnologa Damjana Ovsca.

Bodisi kot svetovalec-ekspert bodisi kot član komisij ali natečajnih žirij je bil v zvezi z ljubljansko mestno problematiko povabljen etnolog tudi k delu komisije, ki je iskala lokacijo za nov muzej NOB, v komisijo, ki je razpisala natečaj za novo kompleksno ureditev parka Tivoli in Šišenskega

hriba, v žirijo natečajne komisije za ureditev glavnega živilskega trga, za stalne in premične prodajne stojnice in tradicionalne kostanjske hišice itn. Predlagalci so bili npr. Komunalno podjetje Ljubljana, Društvo arhitektov Slovenije, Društvo oblikovalcev Slovenije, Komite za urbanizem, komunalo in gradbene zadeve OLC itn.

MOJCA RAVNIK

KNJIŽNA POROČILA IN OCENE:

Ju. V Bromlej — M. S. Kašuba, Braki i semja u narodov Jugoslaviji. Opyt istoriko-etnografičeskogo issledovanja. Izd. „Nauka“, Moskva 1982, 238 str.

Ni odveč poudariti, da sodi pričujoča knjiga sovjetskih etnologov Julijana Bromleja in Margarite Kašube o zakonu in družini pri narodih Jugoslavije med tista dela, ki so v naši etnologiji zelo redka. V slovenski etnologiji je ta redkost dvojna. Tako skoraj nimamo del, ki bi obravnavala družino in institucijo zakona z etnološkega zornega kota. Prva dela, ki se posebej posvečajo tudi tej tematiki, smo dobili šele pred kratkim. Še redkejši so naši primerjalni posegi v širši jugoslovanski prostor, za kar bo vse težje najti pameten izgovor. Posebej še, ker je primerjalni vidik pri etnoloških interpretativnih prizadevanjih tako rekoč neogiben in je potreba po medsebojnem poznanju in razumevanju različnih načinov življenja in kulturnih struktur več kakor očitna.

Delo, ki je pred nami, pa ne zbuja našega zanimanja le zaradi tematike, ki smo se je doslej sami izogibali, temveč tudi zaradi načina obravnavanja. Kakor pri številnih drugih razpravah sovjetskih etnologov gre tudi v tem primeru za zgodovinsko-etnološko študijo, ki skuša obravnavanemu pojavu slediti razvojno in celovito. Pri tem sta avtorja uporabila, kakor pravita v uvodu knjige, vse gradivo, ki se nanaša na obravnavano temo in ki jima je bilo dosegljivo. Podatke sta zbirala na etnološkem, sociološkem, statističnem, demografskem in ekonomskem področju. Upoštevala sta zakonodajo o zakonu in družini. Šele na tak način